

Wyniki badań empirycznych nad efektywnością podejścia narracyjnego na wczesnym etapie nauczania języka obcego

KATARZYNA SOWA-BACIA

Artykuł ma na celu przedstawienie wyników trzech krajowych badań empirycznych nad efektywnością metody narracyjnej w nauczaniu języka obcego na etapie przedszkolnym i wczesnoszkolnym oraz wskazanie praktycznych sugestii dotyczących prowadzenia zajęć z wykorzystaniem tej techniki. Wyniki tych badań są bardzo istotne w kontekście obecnej polityki edukacyjnej w naszym kraju – od 1 września 2015 r. obowiązkową nauką języka obcego objęte są wszystkie pięcioletnie przedszkolaki.

Podejście narracyjne znane jest od ponad trzydziestu lat i określane w literaturze przedmiotu jako *storytelling approach*, *narrativer Ansatz* lub *narrative* (Bleyhl 2002, Davies 2005, Kubanek-German 1993, Piepho 2000, Roney 1996). Polega ono na celowym wykorzystaniu w nauczaniu języka obcego tekstów narracyjnych, np. bajek, historyjek, legend, których materiał językowy w sposób naturalny determinuje rozwój sprawności rozumienia ze słuchu (por. Gładysz 2015:5). Prawidłowy rozwój kompetencji językowej powinien się rozpocząć właśnie od rozwoju sprawności receptywnych, ponieważ tylko *bogate doświadczenie receptywne pozwala wytworzyć i zorganizować mentalną reprezentację systemu językowego oraz programy sterujące produkcją* językową (Iluk 2006:61 i in.). Teksty narracyjne stosuje się w dydaktyce języka obcego również z wielu innych względów, m.in. dlatego, że rozwijają dziecięcą fantazję, emocjonalność i wyobraźnię (por. Karbe 2001:54), pełnią funkcję wychowawczą, mają działanie terapeutyczne oraz duży potencjał motywacyjny (por. Gładysz 2011:11).

Podejście narracyjne opiera się na użyciu tekstów narracyjnych i wykorzystuje przy tym wielokanałową

wizualizację treści nauczania, co ułatwia zrozumienie przekazywanych treści (por. tamże 12), oraz ruch, co z kolei ma wpływ m.in. na efektywność zapamiętywania informacji i ich percepcję (por. Iluk 2006:48 i n.).

W praktyce praca z tekstem narracyjnym obejmuje trzy fazy i polega na (por. Gerngroß 1992:18):

- wprowadzeniu tekstu narracyjnego;
- narracji tekstu i jego wizualizacji;
- utrwaleniu treści tekstu oraz jego elementów językowych.

Przystępując do pracy z tekstem narracyjnym, należy go uprzednio odpowiednio zaadaptować, a więc dostosować jego treść oraz warstwę językową do poziomu kognytywnego dzieci (por. Gładysz 2015:14).

W literaturze przedmiotu opisano kryteria, jakimi należy się kierować w trakcie wyboru tekstu narracyjnego i podczas jego adaptacji, oraz opisy czynności, które powinniśmy wykonywać w wymienionych fazach pracy z tekstem narracyjnym, a nawet już zaadaptowane treści bajek i historyjek, pozwalające na bezpośrednie zastosowanie w nauczaniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym (np.: Gładysz 2014, Gładysz 2015, Iluk 2015, Sowa-Bacia 2016). Mimo to w Polsce, jak dotąd, przeprowadza się

niewiele badań, które empirycznie sprawdzałyby efektywność tej metody na wczesnym etapie kształcenia. Przedstawione poniżej wyniki badań mają stanowić zachętę dla nauczycieli, by szerzej ją stosowali.

Ekspertyment badawczy: efektywność metody narracyjnej na etapie wczesnoszkolnym

Przygotowując rozprawę doktorską, Gładysz (2007:205-230) przeprowadziła badania efektywności metody narracyjnej we wczesnoszkolnym nauczaniu języka niemieckiego. Badanie to trwało od września 2003 r. do czerwca 2005 r. i odbywało się w jednej ze szkół podstawowych na terenie Łędzin (woj. śląskie) oraz w jednej ze szkół podstawowych w Tychach. Badaczka utworzyła grupę eksperymentalną, liczącą 23 dzieci, które nauczane były metodą narracyjną. Utworzyła również trzy grupy kontrolne, które liczyły łącznie 72 dzieci. Dzieci te uczyły się języka niemieckiego na podstawie podręcznika. Po dwóch latach badań (Gładysz 2007:210-214) autorka opracowania przeprowadziła we wszystkich grupach badawczych cztery testy, sprawdzały stopień rozwoju sprawności receptywnych u dzieci.

Testy te, przeprowadzone za pomocą odpowiednich narzędzi ewaluacyjnych, pozwoliły na weryfikację postawionych hipotez badawczych oraz na wyciągnięcie m.in. następujących wniosków (por. tamże 210-229):

- dzieci, które uczyły się języka niemieckiego metodą narracyjną, uzyskały we wszystkich czterech testach znacząco lepsze wyniki w porównaniu do dzieci, które uczono języka niemieckiego na podstawie podręcznika;
- dzieci nauczane metodą narracyjną rozumiały więcej słów, a także więcej bardziej złożonych struktur gramatycznych;
- dzieci, które uczyły się języka obcego na podstawie tekstów narracyjnych, rozumiały dłuższe wypowiedzi lepiej od dzieci nauczanych metodą tradycyjną.

Ekspertyment badawczy dotyczący efektywności metody narracyjnej na etapie przedszkolnym

Podczas przygotowywania swojej rozprawy doktorskiej (por. Sowa-Bacia 2016:89-138), przeprowadziłam badanie empiryczne nad efektywnością stosowania metody narracyjnej w nauczaniu przedszkolnym¹. W tym celu utworzyłam trzy grupy badawcze – jedną eksperymentalną oraz dwie kontrolne. W grupie eksperymentalnej uczyłam języka niemieckiego, stosując metodę narracyjną, natomiast w grupach kontrolnych uczono języka angielskiego metodą tradycyjną (tamże 89-102). Metodę tradycyjną rozumiemy tutaj jako: *niewydłużanie fazy percepcji, nie-
respektowanie prymatu rozwoju sprawności receptywnych,*

układanie materiału językowego według progresji gramatycznej i leksykalnej, niestosowanie tekstów narracyjnych (tamże 9). Łącznie w badaniu uczestniczyło 94 dzieci, które uczęszczały do dwóch przedszkoli publicznych na terenie powiatu będzińskiego w województwie śląskim. Ekspertyment badawczy trwał od stycznia 2010 r. do czerwca 2011 r. W badaniu tym postawiłam trzy hipotezy badawcze, których weryfikacja nastąpiła poprzez trzy testy ewaluacyjne (por. Sowa-Bacia 206:89-102). Weryfikacja postawionych hipotez pozwoliła na wyciągnięcie następujących wniosków (tamże 119-128):

- dzieci z grupy eksperymentalnej osiągnęły we wszystkich zadaniach testowych lepsze wyniki w porównaniu do dzieci z grup kontrolnych;
- dzieci nauczane metodą narracyjną miały kontakt ze słownictwem liczniejszym i bardziej zróżnicowanym jakościowo;
- dzieci z grupy eksperymentalnej rozumiały struktury gramatyczne o różnej złożoności;
- dzieci nauczane metodą narracyjną rozumiały nie tylko pojedyncze słowa, ale przede wszystkim dłuższe wypowiedzi.

Projekt Nauczanie języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym

W ramach programu *Akademickie Centrum Kreatywności* w Instytucie Filologii Germańskiej Uniwersytetu Śląskiego w 2015 r. został zrealizowany projekt pod nazwą *Nauczanie języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolu i na pierwszym etapie edukacyjnym* (Iluk 2015:9). W ramach tego projektu przeprowadzono pojedyncze badanie empiryczne, mające na celu określenie efektywności metody narracyjnej w nauczaniu języka niemieckiego dzieci na etapie przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Badanie to zostało przeprowadzone w jednej ze szkół podstawowych i w dwóch przedszkolach w Katowicach oraz w jednym przedszkolu w Sosnowcu. Badanie prowadzone było od 16 lutego do 25 czerwca 2015 r. Obejmowało ono 38 godzin lekcyjnych (por. tamże 10). W badaniu uczestniczyło 95 dzieci, które podzielono na cztery grupy badawcze (por. Wowro 2015:69). Nie została utworzona grupa kontrolna, co świadczy o tym, że badanie to nie było klasycznym eksperymencie badawczym, lecz miało charakter ilościowy. W badaniu tym zostały postawione trzy hipotezy badawcze. Ich weryfikacja nastąpiła za pomocą kilku narzędzi ewaluacyjnych i pozwoliła na wyciągnięcie m.in. takich wniosków, jak (por. tamże 89-92):

- metoda narracyjna pozwala na intensywny rozwój sprawności receptywnych;

- podejście narracyjne wykształciło umiejętność słuchania ze zrozumieniem oraz pozwoliło na zapamiętanie większości zaprezentowanego słownictwa;
- rozwinięta u dzieci sprawność słuchania ze zrozumieniem nie dotyczy rozumienia na poziomie pojedynczych słów, występujących w izolacji, lecz odnosi się do rozumienia szczegółowych treści, występujących w kontekście zdaniowym;
- metoda narracyjna wpłynęła na motywację dzieci do nauki języka niemieckiego oraz na ich kreatywność. Zaobserwowano także wzrost pewności siebie u badanych dzieci (por. Wowro 2015:89-92).

Jak uczyć metodą narracyjną – wskazówki dydaktyczne

Z omówionych rezultatów badań empirycznych nad efektywnością metody narracyjnej wyraźnie wynika, że dzięki zastosowaniu tej metody można skutecznie rozwijać językowe sprawności receptywne u dzieci. Badania te wskazują także na wyższą efektywność metody narracyjnej w porównaniu do nauczania języka na podstawie podręcznika. Z tych względów metoda narracyjna powinna znaleźć szersze zastosowanie, szczególnie na przedszkolnym i wczesnoszkolnym etapie nauczania języka obcego. Poniżej kilka wskazówek praktycznych, jak nauczać języka niemieckiego i angielskiego metodą narracyjną.

SIĘGAJMY PO TEKSTY NARRACYJNE

W nauczaniu języka obcego należy sięgnąć po teksty narracyjne. To właśnie dzięki nim można rozwijać u dzieci sprawności receptywne, wydłużając okres tzw. inkubacji językowej. Nie ma potrzeby szukania takich tekstów na własną rękę i ich przygotowywania. Przykłady bajek i historyjek, które zostały odpowiednio zaadaptowane, a więc dostosowane pod względem treści oraz pod względem językowym, znajdziemy m.in. w publikacji *Erzählen von Geschichten – bajki i opowiadania do nauki języka niemieckiego dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym* (Gładysz 2015) oraz w monografii *Storytelling – bajki i opowiadania do nauki języka angielskiego dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym* (Gładysz 2016). Do publikacji tych załączono także materiały do wykorzystania na lekcji, bez uprzedniego ich przygotowywania, np. obrazki, które można kopiować.

POSTĘPUJMY ZGODNIE Z TRÓJFAZOWĄ METODYKĄ PRACY

Nauczając języka obcego metodą narracyjną, kierujemy się trójfazową metodyką pracy, która polega na wprowadzeniu historyjki, jej opowiadaniu i inscenizacji

oraz utrwaleniu treści i jej elementów językowych (por. Gerngroß 1992:18).

We wprowadzeniu do historyjki przedstawiamy jej głównych bohaterów, np. używając w tym celu maskotek. Prezentujemy także znaczenie słów-kluczy, a więc tych, które są niezbędne do zrozumienia historyjki. Tutaj również posługujemy się maskotkami, innymi realnymi przedmiotami oraz obrazkami. Ważnym elementem tej fazy jest utrwalenie prezentowanego słownictwa. Dopiero wówczas można rozpocząć opowiadanie historyjki. Bajkę opowiadamy i jednocześnie wizualizujemy jej treść. Należy pamiętać, aby wizualizacja była adekwatna do treści. W przeciwnym razie dzieci mogą nie zrozumieć historyjki. Po zakończeniu opowiadania wykonujemy szereg ćwiczeń, które służą utrwaleniu treści bajki oraz jej elementów językowych, np. dzieci układają obrazki w kolejności odpowiadającej zdarzeniom w historyjce. Następnie jeszcze raz opowiadamy historyjkę oraz ponownie wykonujemy czynności służące utrwaleniu jej treści oraz elementów językowych. Powinny to być czynności inne niż wykonywane po pierwszym opowiadaniu bajki. Również opowiadanie bajki powinno się różnić od pierwszego zapoznawania z nią (por. Gładysz 2015:18-50).

Czynności, które wykonujemy w poszczególnych fazach pracy z tekstem narracyjnym, dokładnie opisane zostały w publikacjach Gładysz (2015, 2016). Nauczyciel może zatem skorzystać z tych wskazówek.

PREZENTUJMY NOWE TREŚCI W SPOSÓB WIELOKANAŁOWY

Podczas prezentacji nowych treści oraz podczas opowiadania historyjek wykorzystujemy wielokanałową wizualizację, ponieważ dzieci postrzegają konkretną informację nie tylko za pomocą wzroku i słuchu, ale są przy tym także czynne motorycznie. A więc jeśli prezentacja nowych treści połączona jest z konkretnymi czynnościami, a także wsparta realnymi przedmiotami lub obrazkami, wówczas dzieci są w stanie łatwiej zapamiętać oraz przywołać z pamięci słowa i zdania (por. Iluk 2006:48 i in.). Do prac Gładysz (2015, 2016) dołączone są liczne ilustracje, które można wykorzystać podczas nauczania, wspierając tym samym wielokanałową prezentację treści kształcących.

WYKORZYSTUJMY RUCH W NAUCZANIU JĘZYKA

Ważne jest wykorzystywanie ruchu w nauczaniu języka. Robimy to nie tylko dlatego, że małe dzieci mają dużą potrzebę ruchu, ale m.in. dlatego, że aktywność fizyczna zwiększa ukrwienie całego organizmu i mózgu, co z kolei poprawia zaopatrzenie komórek nerwowych w tlen oraz

glukozę. Efektem tego jest wzmożona uwaga i koncentracja, co z kolei wspiera proces nauki (por. Ratey 2009:99; Textor 2002). Przykłady ćwiczeń, które wykorzystując ruch służą rozwojowi sprawności receptywnych prezentując w monografii *Efektywność nauczania języka niemieckiego w przedszkolu* (por. K. Sowa-Bacia 2016), dostępnej online.

Podsumowanie

Na podstawie prezentowanych w niniejszym artykule badań nad tą metodą można zauważyć, że jest ona bardziej efektywna od pracy z podręcznikiem i innych tradycyjnych podejść. Z moich doświadczeń wynika także, że ma ona duży potencjał motywacyjny. Mam nadzieję, że powyższe badania i wskazówki staną się inspiracją dla nauczycieli języka obcego na wczesnym etapie edukacyjnym oraz zachęcą ich do stosowania metody narracyjnej.

BIBLIOGRAFIA

- Bleyhl, W. (2002) *Fremdsprachen in der Grundschule. Geschichten erzählen im Anfangsunterricht – Storytelling*. Hannover: Schroedel.
- Davies, A. (2005) *Storytelling in the Classroom*. Birmingham: Questions Publishing.
- Gerngroß, G. (1992) Storytelling im Englischunterricht der Grundschule. W: *Der fremdsprachliche Unterricht*, nr 1, 18-20.
- Gładysz, J. (2007) Empirische Untersuchung der Effizienz des narrativen Ansatzes. W: *Orbis Linguarum*, nr 32, 205-230.
- Gładysz, J. (2011) Rola tekstów narracyjnych we wczesnoszkolnym nauczaniu języków obcych. W: *Języki Obce w Szkole*, nr 1, 10-14.
- Gładysz, J. (2015) *Erzählen von Geschichten – bajki i opowiadania do nauki języka niemieckiego dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym*. Współpraca: Katarzyna Sowa. Żory: Eprofess.
- Gładysz, J. (2014) *Storytelling – bajki i opowiadania do nauki języka angielskiego dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym*. Współpraca: Katarzyna Sowa. Żory: Eprofess.
- Iluk, J. (2006) *Jak uczyć małe dzieci języków obcych?* Częstochowa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Lingwistycznej.
- Iluk, J. (red.) (2015) *Nauczanie języków obcych w przedszkolu i na etapie wczesnoszkolnym na przykładzie języka niemieckiego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Karbe, U. (2001) Lost Property Office. W: *Fremdsprachen Frühbeginn*, nr 3, 54-58.
- Kubanek-German, A. (1993) Zur möglichen Rolle des Narrativen im Fremdsprachenunterricht für Kinder. W: *Primar*, nr 3, 48-54.
- Palm, A. (2007) *Die Methode Storytelling. Ihr Einsatz im frühen Englischunterricht*. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller.
- Piepho, H.E. (2000) Storytelling – Which, When, Why. W: W. Bleyhl (red.) *Fremdsprachen in der Grundschule. Grundlagen und Praxisbeispiele*. Hannover: Schroedel, 43-55.
- Ratey, J. (2009) *Superfaktor: Bewegung*. Freiburg: VAK Verlags.
- Roney, R.C. (1996) *Storytelling in the Classroom: Some Theoretical Thoughts*. *Storytelling World*. t. 9,7-9 [online] [dostęp 13.05.2015] <<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED405589.pdf>>.
- Sowa-Bacia, K. (2016) Efektywność nauczania języka niemieckiego w przedszkolu. W: *Studi@ Naukowe*, nr 31. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Komunikacji Specjalistycznej i Interkulturowej [online] [dostęp 10.01.2016] <<https://portal.uw.edu.pl/documents/7732735/0/SN+31+Katarzyna+Sowa-Bacia+Efektywno%C5%9B%C4%87%20nauczania+j%C4%99zyka+niemieckiego+w+przedszkolu.pdf>>.
- Textor, M.R. (2002) Gehirnentwicklung im Kleinkindalter – Konsequenzen für die frühkindliche Bildung. W: M.R. Textor (red.) *Kindergartenpädagogik-Online-Handbuch*. [online] [dostęp 10.01.2017] <<http://www.kindergartenpaedagogik.de/779.html>>.
- Wowro, I. (2015) Pomiar efektywności i ewaluacja wyników nauczania języka niemieckiego metodą narracyjną w przedszkolach i szkole podstawowej. W: J. Iluk (red.) *Nauczanie języków obcych w przedszkolu i na etapie wczesnoszkolnym na przykładzie języka niemieckiego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 67-94.

DR KATARZYNA SOWA-BACIA Adiunkt w Instytucie Neofilologii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Autorka artykułów i recenzji z dziedziny dydaktyki i metodyki nauczania języka obcego. W kręgu jej zainteresowań badawczych znajduje się metodyka nauczania języka obcego, w szczególności na wczesnym etapie edukacyjnym.

1 Przeprowadzone badanie empiryczne szczegółowo przedstawiam w: Sowa-Bacia 2016.

Czy FAB jest „FABulous”?

O walorach oceniania kształtującego

ANNA SWOROWSKA
MAGDALENA
ZIÓŁEK-WOJNAR

Czy komunikowanie się w języku obcym swobodnie i bez stresu jest w ogóle możliwe? Uczestnicy projektu *Formative Assessment for Foreign Language Learning & Teaching in Higher Education (FAB)* wielokrotnie zadawali sobie to pytanie, zastanawiając się, jak pozytywnie wpływać na komunikację na zajęciach z języków obcych tak, aby błędy językowe nie były postrzegane tylko jako coś negatywnego, ale by stały się elementem motywującym w dalszym procesie przyswajania języka. Okazuje się, że przy zastosowaniu oceniania kształtującego jest to prostsze, niż nam się wydaje!

Współczesny świat podlega nieustannym zmianom, stawiając człowieka coraz to nowe wyzwania. Ten zaś musi być w stanie samodzielnie pogłębiać wiedzę, podnosić kwalifikacje zawodowe oraz zdobywać nowe doświadczenia, co implikuje potrzebę wspierania autonomii uczącego się na lekcji języka obcego, m.in. poprzez rozwój jego zdolności do autoewaluacji, a zatem do autokontroli i autokorekty. Cel ten można osiągnąć, wykorzystując świadomie błędy językowe w procesie dydaktycznym. Wówczas błędy, które nierzadko uznawane są wyłącznie za zjawisko negatywne, zaczynają być postrzegane z innej perspektywy i stają się czynnikiem motywującym do dalszej pracy nad językiem, zwłaszcza, gdy po pewnym czasie pozwalają na zaobserwowanie pożądanых postępów (Sterna 2006:191). Zainspirowani właśnie takim sposobem oceniania, postanowiliśmy stworzyć projekt, który umożliwi wdrożenie jego technik oraz strategii w życie. Oto co z tego wyniknęło.

O projekcie

Projekt *Formative Assessment for Foreign Language Learning & Teaching in Higher Education*, w skrócie FAB, ma na celu propagowanie oceniania kształtującego w nauczaniu języka obcego dla celów akademickich. Główną uwagę poświęcamy sprawności mówienia i sposobom oceny umiejętności komunikowania się w języku obcym. Jest to projekt polegający między innymi na międzynarodowej wymianie dobrych praktyk, obserwacjach koleżeńskich oraz wcielaniu w życie technik i strategii oceny kształtującej na zajęciach z języka obcego. W projekcie biorą udział ośrodki

językowe czterech jednostek partnerskich. Są nimi: Szkoła Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego (lider oraz pomysłodawca projektu), Uniwersytet w Peczu na Węgrzech (Pecsi Tudomány Egyetem), Uniwersytet w Turku w Finlandii (Turun Ammattikorkeakoulu) i Uniwersytet w Kownie na Litwie (Vytauto Didžiojo Universitetas).

W założeniach projektu kluczową rolę odgrywa zmiana podejścia do oceniania oraz bycia ocenianym na zajęciach z języków obcych. Głównym celem projektu FAB jest udoskonalenie metod oceniania dzięki podejściu wspomaganemu strategiami oceny kształtującej. Co istotne, projekt opiera się na rzeczywistych doświadczeniach ośrodków partnerskich, a innowacyjne pomysły ćwiczeń rozwoju sprawności mówienia są spisywane, aby w przyszłości mogły posłużyć innym nauczycielom oraz uczącym się jako przewodnik.

W grudniu zakończył się kolejny etap projektu. Czas zatem na podsumowania wykonanych do tej pory prac oraz osiągniętych rezultatów, a tym samym na przedstawienie kolejnych działań.

Fazy projektu oraz kolejne działania

Projekt FAB, zaplanowany na dwa lata, został zainaugurowany w październiku 2015 r. Rok akademicki 2015/2016 poświęcony był na zapoznanie nauczycieli języków obcych z narzędziami oceny kształtującej i zachęcenie ich do stosowania nowych technik na zajęciach. Nauczyciele czterech wymienionych jednostek partnerskich uczestniczyli w wykładach, a także brali udział w szkoleniach i webinarium. W tym okresie przeprowadzono również ankiety wśród studentów i nauczycieli, aby dowiedzieć